

(U T K A S T

STATSMINISTERENS INNLEGG I STORTINGETS RAKETTDEBATT
21. NOVEMBER 1983.

Herr president,

Det er et helt sentral mål for Regjeringen å gjøre alt den kan for å bidra til at atomvåpen aldri mer blir brukt. Ett av fundamentene for denne politikk er en erkjennelse av at vi - slik forholdene er idag - ikke kan sikre freden og friheten uten balanse mellom atomstyrkene i øst og vest. Hovedmålet for NATO's forhandlingsinnsats er å oppnå slik balanse med minst mulig atomvåpen på begge sider i Europa. Det er bare hvis man ikke oppnår balanse ved en tilstrekkelig reduksjon av styrkene i øst, at man blir nødt til å sikre balansen ved nye våpen i Vest. Dette er hovedsaken ved NATO's såkalte dobbeltvedtak i 1979. NATO-landene - blant dem Norge - stilte Sovjetunionen overfor et krav og et valg: Kravet er balanse i atomstyrkene i Europa. Sovjetunionen må velge om denne balansen skal bli gjenopprettet ved en reduksjon i de sovjetiske styrkene, eller ved nye våpen i vest. Formålet er å få Sovjet med på en kraftig reduksjon av dets overlegne atomstyrker i Europa.

Arbeiderpartiet har nå forlatt NATO-strategien for gjensidig nedrustning. Sammen med andre sosialdemokratiske partier går det - i et avgjørende øyeblikk - mot de standpunkter de allierte inntar under forhandlingene. Jeg vil ikke trekke noens motiver i tvil, men må peke på

at Arbeiderpartiets linje gir klar støtte til viktige sovjetiske forhandlingskrav. Helomvendingen begrunnes bl.a. med angrep på våre allierte, med beskyldninger om at de mangler ekte forhandlingsvilje. Man kan ikke komme bort fra at Arbeiderpartiet derved bidrar ytterligere til å svekke NATO's forhandlingsstyrke. Angrepene mot Vestens krav og forhandlere gjør det lettere for Sovjet å avvise dem. Det blir lettere for Sovjet å tro at deres nei ikke vil skade sovjetiske interesser, men bare fører til splittelse og handlingslammelse i Vest. Kort sagt: Den nye sosialdemokratiske linjen undergraver vestens muligheter for å nå balanse mellom øst og vest i Europa.

Arbeiderpartiet går altså nå mot enhver utplassering av nye amerikanske mellomdistanseraketter, selvom Sovjet beholder et overveldende arsenal av sine ny SS-20 raketter som allerede er innrettet mot hele Vest-Europa. Uansett hva man mener om de franske og britiske atomstyrker i denne sammenheng, betyr Arbeiderpartiets krav at Sovjetunionen skal ha monopol på denne type mellomdistanseraketter i Europa. Det betyr at Sovjetunionen skal være den eneste av de to supermakter som har slike atomvåpen i vår del av verden. Men derved vil man svekke troverdigheten av den amerikanske sikkerhetsgaranti, som er helt avgjørende også for vårt land.

Arbeiderpartiets linje betyr at det vil være tallrike sovjetiske mellomdistanseraketter i Europa, og ingen amerikanske. Dette kan bli en ytterst farlig situasjon. Sovjet kan komme til å tro at det kan true Europa med atomvåpen, med mindre risiko for amerikansk gjengjeldelse.

Risikoen for forsøk på utpressing, og derved risikoen for en katastrofe, vil øke. Regjeringen kan ikke bidra til en slik utvikling, som alvorlig ville svekke også Norges sikkerhet og trygghet mot krig.

Det er en illusjon å tro at de franske og britiske atomstyrkene kan oppveie et tilsvarende antall sovjetiske SS-20 raketter. Dette er marginale, strategiske våpen som ikke kan gi nødvendig sikkerhet til de NATO-land som ikke har egne atomvåpen. Dessuten er de franske og britiske styrker langt mer enn oppveiet av andre sovjetiske atomvåpen. Og det vil som regel være forholdsvis flere franske og britiske våpen som ikke er operasjonsklare, fordi så mange av dem er basert på undervannsbåter. Av samme grunn er de mindre treffsikre. De sovjetiske krav ville faktisk gi Sovjet en svar overvekt, selvom de franske og britiske våpen feilaktig skulle bli regnet som en del av et felles-europeisk forsvar.

Dette betyr ikke at man bør holde de franske og britiske atomstyrker utenfor alle forhandlinger om verdensomfattende begrensninger i atomstyrkene, hvor man også må forhandle om sovjetiske våpen av samme type. Man må redusere det samlede antall atomvåpen i verden til et lavest mulig nivå, med balanse. Men det ville undergrave balansen og sikkerheten hvis man skulle bringe inn de franske og britiske våpen på den måten Sovjet ønsker, fordi deres krav betyr at Sovjet vil bli den eneste supermakt med mellomdistanseraketter i Europa. Sovjet krever å få være eneste makt med noe tilsvarende deres nye SS-20 i denne

del av verden. Arbeiderpartiets linje betyr, såvidt jeg kan se, støtte til dette livsfarlige sovjetiske krav.

Også kravet om utsettelse av den planlagte utplassering av nye våpen i vest vil styrke Sovjets muligheter for å avvise vestlige krav. En voldsom sovjetisk utplassering har ikke holdt Vesten borte fra forhandlingsbordet. Men når så Vesten mange år senere begynner en moderat utplassering, går Arbeiderpartiet mot av frykt for sovjetisk brudd. Vesten vil forhandle videre selvom man ikke når en avtale nå. Men en utsettelse av den vestlige utplassering ville virke som en belønning av mangelfulle sovjetiske forslag. Den ville gjøre det fristende for Sovjet å satse mer på å presse frem en ny utsettelse senere, og satse mindre på å nå en reel avtale. Ensidig vestlig utsettelse vil øke Sovjets tro på at de kan hindre vestlige våpen uten å gi avkall på sine egne, og uten å gå med på noen avtale.

Arbeiderpartiet mener at utsettelse av vestlig utplassering bør følges av en nedlegging av Sovjetiske styrker. Men all erfaring viser jo at dette er ren ønsketenkning. Arbeiderpartiets linje er å formulere gode mål, og avvise midlene til å nå dem.

Hva mener Arbeiderpartiet egentlig at NATO skal gjøre hvis en utsettelse ikke fører til noen avtale? Hva vil Arbeiderpartiet at NATO skal gjøre hvis Sovjet ikke bøyer seg for henstillinger om styrkereduksjoner? Man må tro at svaret er: Hvis Sovjet ikke går med på

kravene, skal NATO ikke gjøre noe med det. Hvordan kan man tro at en slik unnfallenhet kan føre til noe annet enn maktesløshet og den fare som svakhet gir. Hvis NATO skulle følge Arbeiderpartiets forslag, ville Sovjet se at et propagandafelttog kan presse NATO bort fra å gjennomføre enstemmige vedtak. En slik linje ville svekke troen på NATO's evne til å gjennomføre noen som helst omstridt strategisk linje, og derved svekke alliansen i det hele.

Men det er gjort klart fra vestlig side at eventuelle nye våpen vil bli trukket tilbake såsnart man måtte komme til et forhandlingsresultat. Troverdigheten av denne forsikring underbygges av at NATO siden 1979 har fattet vedtak om ensidig, og utenmotytters, å trekke tilbake i alt 2400 atomvåpen fra Europa. Med dette vil alliansens atomstyrker komme ned på det laveste nivå på over 20 år. Vesten driver ikke på med en ustanselig oppsamling av atomvåpen i Europa, tvert imot. Men selvom Vesten vil ha færre våpen i alt, kan NATO ikke gå med på å gi Sovjet monopol på den nye type atomraketter, som kan gjøre alle andre atomvåpen i Europa totalt underlegne. Derfor kan NATO ikke gi opp hele sin utplassering av nye våpen, sålenge SS-20 truer Europa.

Forhandlingene i Genève er nå inne i en avgjørende fase. Det er gjort fremskritt, som viser at resultater må være mulig, før eller etter at den vestlige utplassering er begynt. I denne situasjon er det viktigere enn noensinne å oppfylle det krav som den daværende formann i Utenrikskomitéen, Reiulf Steen, formulerte slik i 1981:

"Innenfor NATO må det være samhold om et felles forhandlingsopplegg, slik at motparten ikke fristes til å spille NATO-land ut mot hverandre."

Men det Arbeiderpartiet vil idag, er jo nettopp at Norge skal gå ut mot NATO's omforente forhandlingslinje. Det har heldigvis ingen tidligere norsk regjering gjort. Og det vil den nåværende norske regjering ikke gjøre.

o

Det er ganske naturlig at de pågående Genève-forhandlinger på mange måter har kommet til å dominere den aktuelle sikkerhetspolitiske situasjon og debatt. Det synes også klart at utfallet av forhandlingene vil kunne få ringvirkninger i en bredere sammenheng. Et ytterligere alvorlig problem i dagens situasjon er den underliggende mangel på gjensidig tillit og forståelse, særlig mellom supermaktene, som har ført til en forverring av øst-vestforholdet. Samtidig som vi arbeider aktivt for å nå resultater i Genève og i andre nedrustningsforhandlinger, må vi derfor også bestrebe oss på å få igang en dialog og få etablert kontakter som kan føre til en større grad av stabilisering av den generelle øst-vestsituasjon. Vi må således søke å få istand kontakter og samtaler og engasjere oss i praktisk samarbeid på et bredest mulig grunnlag og på flest mulige felter. På denne måten må vi prøve å skape en lettere atmosfære og et bedre klima i øst-vestforholdet slik at vi gradvis kan få gjenoppbygget en rimelig grad av tillit på tvers av skillelinjene.

En slik oppgave burde ikke være umulig. Sikkerhetskonferansen i Madrid har således vist at det er mulig å komme til enighet om spørsmål av viktighet mellom øst og vest, selv om motsetningene ellers er sterke. Ut fra det samme syn legger vi stor vekt på den europeiske nedrustningskonferansen som begynner i Stockholm i januar neste år. Vi håper at denne konferansen vil kunne gi konkrete bidrag til en prosess som kan lede til ny avspenning mellom øst og vest. Den norske regjering er for sin del rede til aktivt å bidra til en slik utvikling og vil anta at disse synsmåter vil ha bred tilslutning i Stortinget.